

anksioznost i strah u žena. Demonološku interpretaciju svoga stanja našle su u pretkršćanskom vjerovanju o zlim silama.

Autor nam zatim pokazuje kako je sakralizacija međugorskog najvišeg vrha tekla kao politički proces. Sakralizacija se promatra kao strateški instrument religijske vlasti za učvršćenje moći. Ona prvo izabire objekt, a zatim uz njega veže ritualne aktivnosti koje ga sakraliziraju i istodobno ojačavaju samu vlast. Tako nam je autor pokazao koliko su svjetovno i sakralno isprepleteni, i koliko je potrebno ponovno razmotriti antropološke teorije o odnosu ovih dvaju područja.

Opisujući franjevačku uspostavu rituala (modificirane srpske slave i katoličke euharistije koje su se slavile na seoskom groblju), autor ukazuje na franjevački pokušaj pomirbe dviju etničkih grupa Međugorja: Hrvata i Srba, kako bi se spriječili njihovi međusobni sukobi. Osim što su ritualom uspijevali čuvati mir u regiji, franjevcima je on bio izuzetno koristan i u vezivanju katoličkog puka uz sebe. Autor otvara u ovom poglavlju zanimljivo pitanje: Kakav je odnos nasilja i rituala kao temeljnih aspekata ljudskog socijalnog života? Iako ovo pitanje potire kršćansko shvaćanje da su ritual i nasilje dvije različite sfere socijalnog istraživanja, ukazuje se potreba da se razmotre njihovi odnosi. Autorova je teza da bi se na tragu tog odgovora moglo iznaći zašto religija na ljude djeluje tako što civilizira i pacificira.

U posljednjem poglavlju autor pokušava objasniti kako je bila moguća potpuna barbarizacija (= opći lokalni sukob) čitavog ovog područja. I dok mnogi na Zapadu ne mogu naći uzrok, autor nudi mogućí odgovor izlažući povijesni pregled međusobnih odnosa Hrvata i Srba u Međugorju. Međusobna netrpeljivost Hrvata i Srba potječe iz perioda doseljavanja Srba. Srbe su naselili Turci te su Srbi tako dobili monopol. Hrvati su ih doživjeli kao kolonizatore. Netrpeljivost se još pojačala u staroj Jugoslaviji u kojoj je moć bila isključivo u rukama Srba. Međugorski Hrvati to su osjećali za stravičnih progona četnika. Autorovo je mišljenje da je drugi svjetski rat iskorišten za hrvatsko "vraćanje računa". Kad su partizani pobijedili u drugom svjetskom ratu uspostavili su svoju vlast. Problem za Hrvate bio je u tome što su brojni hercegovački četnici prešli u partizane i po završetku rata ponovo uspostavili svoju vlast. Hrvati su bili zatvarani, tjerani na prisilni rad, ponižavani i bez ikakve mogućnosti boljeg državnog posla. Kad je prestala postojati Titova Jugoslavija, a lokalni Srbi prisvojili većinu oružja, sve je bilo spremno za novi sukob. Za antropologe ovdje je otvoreno pitanje o odnosu civilizacije i barbarizacije, koje se ovdje čine u bliskoj svezi i traže teoriju koja će objasniti njihov međusoban odnos.

Knjiga Marta Baxa uspjelo je djelo koje potiče na daljnja antropološka razmatranja međuodnosa religije, politike i nasilja. Autoru ipak mora biti upućena primjedba glede naslova knjige. Zašto je insistirao na Međugorju u Bosni, iako zna da je ono u Hercegovini?

Goran ŠANTEK

Etnografija Hrvata U Mađarskoj = A Magyarországi Horvátok néprajza, 1, urednik = szerkeszto Đuro Franković, Mađarsko etnografsko društvo = Ma-gyar Néprajzi Társaság Budapest, Budapest 1994., 138 str.

Možda nema tako značajne godine u povije-sti hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj kao što je protekla 1994. godina. Nova demokratska strujanja ove susjedne nam države u kojoj, prema procjenama dobrih poznavatelja mađarskih prilika, živi oko devedeset tisuća Hrvata, omogućila su uspostavu hrvatske manjinske samouprave. Uz to, na kulturnome i obrazovnome planu također su se dogodile

neke značajne novine. Prije svega, iz nekada zajedničkih hrvatsko-srpskih i srpsko- -hrvatskih, odvajaju se hrvatske škole (osnovna i srednja), razredi, razna udruženja i druge institucije, kao npr. muzeji i muzejske zbirke ili pak radio i televizijski programi koji se sada stvaraju u vlastitim hrvatskim redakcijama i studijima. Tako je i nekadašnji zbornik pod nazivom *Etnografija Južnih Slavena u Mađarskoj* prestao izlaziti, a pojavio se prvi broj *Etnografije*

Hrvata u Mađarskoj. Urednik je Đuro Franković, poznati etnograf i skupljač 'narodnoga blaga' Hrvata u Mađarskoj. Knjiga će se, kako se dade razabrati, publicirati u okviru serije *Etnografija nacionalnih manjina u Mađarskoj*, kojoj je pak urednik Ernő Eperjessy.

Ova je knjiga zbornik radova nekolicine znanstvenika.

Prvi je rad iz područja pučke pobožnosti autora Šandora Horvata pod nazivom "Sveta Mlada Nedelica". To je zapravo opis nekih vjerskih običaja među Hrvatima koji žive u županiji Zali. Slijedi opis svadbenih običaja Hrvata u Podravini, kojega je autor Ruža Begovac ("Svadbeni običaji u Hrvata u Podravini").

Ernest Eperjessy napisao je zanimljiv prilog iz područja etnografije komunikacija. To je "Huškanje - hujakolas" među Hrvatima i Mađarima na obalama rijeka Drave i Mure. Opis toga osobitog komunikacijsko-informacijskoga sustava signala koji se prenose visokofrekventnim grlenim glasom bez teksta izradio je na temelju terenskoga istraživanja i osobnoga iskustva. Nakon toga nalazi se opis još jednoga običaja: "Kraljice-narodni običaj bajskih Bunjevaca". Autori su Emese Szojka i Antuš Vizin.

Zoltan Feher priložio je članak "Uloga i značaj dječje poezije u praksi narodnoga odgoja". Ovim radom autor želi ukazati na vrijednost dječje poezije u procesu ranoga usvajanja materinskoga jezika u roditeljskome domu, gdje mu doduše i jest prvo i pravo mjesto, ali što u praksi nije uvijek lako ostvarivo kada se radi o pripadnicima manjina. Osim toga govori i o usvajanju pokreta putem igre s odraslima (u procesu glazbenoga razvoja djeteta) a otvorio je još neke slične teme koje se tiču edukacije (npr. estetsko usvajanje svijeta, druženje i uklapanje u društvo, uloga dječje igre s pjesmom i plesom u procesu psihoseksualnoga razvoja djeteta i sl.).

"Panonsko zlato" članak je Endre N. Laszla o ispiraćima zlata na Dravi i Muri, s usporedbama s dunavskim ispiraćima. Laszlo Jaranyi piše o nekadašnjoj: "Crobotische shuester gasse", tj. 'Ulici hrvatskih obučara'. Radi se zapravo o malome historijatu autorove obitelji koja je ispričana tako da može poslužiti kao građa za znanstvena istraživanja svakodnevice jednoga grada određenoga (pa i širega) povijesnog razdoblja.

"Iz prošlosti sela Budžaka (Buzsaka)" naziv je članka kojega je autor Jozsef Balogh. Ovo je vrlo vrijedan prilog, jer o prošlosti ovoga sela na južnim obalama Balatona, u kojem je nekada živio velik broj Hrvata, a u kojem se hrvatskim jezikom već više desetljeća ne govori, nije se do sada pisalo.

Na kraju ovoga zbornika jest rad Đure Frankovića "Pučka biblija". Ovaj se autor već duže vrijeme bavi istraživanjem pučke pobožnosti Hrvata u Mađarskoj, tako da su ovdje prezentirane legende (koje ponajviše govore o zgodama i nezgodama Isusa i Svetoga Petra) tek dio građe na tu temu koju je autor doista prikupio. No, osim što je htio pridonijeti proučavanju i istraživanju pučke pobožnosti ili pak usmene predaje, autor naglašava da je želio i ponuditi "čitateljima ova štiva koja nam govore o bogatom narječju Hrvata u Mađarskoj o kojima se i nije znalo da ih ima, da tamo još žive i govore hrvatskim jezikom".

Jadranka GRBIĆ